

UNIVERSITETET I
NORDLAND

**På liv og død: et essay om journalister i krig og
konflikt**

Emnekode: JO203U   Dato: 30.04.2014

Navn: Kaja Staude Mikalsen
Kandidatnummer 18

Totalt antall sider: 16

Bak hijaben sitter en forskremt jente. Hun ser ut av vinduet, teller sine siste minutter på denne jord. Neste stopp er paradiset, tror hun. Under den svarte kjolen, tett til kroppen, er det festet dynamitt. «Rebecca» tar bilder av henne, følger henne inn i martyrdøden. Hun skal fortelle en historie om kvinnelige selvmordsbombere. Bilen de sitter i humper avgårde på en støvete vei i Kabul, Afghanistan. Utenfor bilvinduet går verden sin vante gang. «Rebecca» går ut og haster bortover Kabuls gater. Men så stoppes bilen av en vakt. Han har fått mistanke. «Rebecca» skjønner at om få sekunder vil kvinnen med sprengstoffet trykke på dødsknappen. Mange uskyldige vil bli drept. Hun skriker. «Bombe! Bombe!». Panikk oppstår. Så smeller det. Uker senere våkner «Rebecca» opp på et sykehus i Abu Dhabi. Hun har overlevd et selvmordsangrep. Men mange andre måtte bøte med livet.

Slik starter filmen «Tusen ganger god natt» av Erik Poppe. I korte trekk handler den om «Rebecca», spilt av Juliette Binoche, som jobber som fotograf i krigs- og konfliktområder. En krigskorrespondent er en journalist som reiser til konfliktområder og dekker historier fra krigssoner. En journalist av dette slaget vil også ofte dekke katastrofer. Filmen problematiserer det å kombinere et farlig yrke med familieliv.

Hva er det med jobben som krigskorrespondent som føles så viktig at man er villig til å risikere livet for den?

«Ikke tro disse bildene er sterke. Virkeligheten er mye verre»

Francesca Borri, freelancer

På Kulturhuset i Oslo har mange nysgjerrige journalister møtt opp. Om ikke lenge skal den siste vestlige journalisten som forlot Aleppo i Syria fortelle om sine opplevelser. Hun heter Francesca Borri. Hun er en ung italiensk dame som jobber som freelancer for mange av verdens største aviser. Hun har vært to år i det krigsherjede landet og rapportert om ødeleggelser, katastrofer og død. «For en tøffing», tenker jeg spent. Og fryder meg i stillhet over at hun også er kvinne.

Hun ruller kraftig på r-ene når hun snakker engelsk. Et skjerf er slengt rundt halsen, mørkt hår i en hestehale og mørke øyne. Hun er alvorlig. Hun har noe viktig å fortelle.

Hun viser oss sterke bilder fra Aleppo. En by i ruiner. Enorme ødeleggelser. Massegraver på lekeplasser. Gråtende barn ved siden av foreldrenes lik. Snikskyttere på hvert hjørne og et sykehus bombet til grunnen. Røyk og ild fra regimets bomber. Døde barnekropper.

Francesca Borri forteller om krigens grusomheter mens hun viser oss bilder. Hvordan holdt hun ut, tenker jeg. Selv er jeg kvalm. «Når man først har sett slike ting, kan man ikke snu ryggen til det» sier hun bestemt.

Utenfor vinduene på Kulturhuset i verdens rikeste land går livet sin gang. Det småregner litt, og folk går målrettet med paraplyer for å rekke hjem til middag. Noen hånd i hånd, andre snakker i telefon. Det er ro og orden. For en kontrast, tenker jeg.

«Lyden av fred. Den vet man hvordan høres ut når man har vært i Midtøsten»

Sidsel Wold, tidligere NRK-korrespondent i Midtøsten

Fra 2007 til 2011 var Sidsel Wold NRKs første kvinnelige korrespondent i Midtøsten. Hun var i krigsherjede områder og befant seg ofte i farlige situasjoner. Hun har også bodd flere år i Israel, og snakker både hebraisk og arabisk.

Hun er en liten dame på farten. Hun går fort og snakker fort. Men det er tyngde i det hun sier. Jeg får inntrykk av at hun ikke har mye tålmodighet for småprat. Hun har det krøllete håret i en hestehale. Mange avtaler, mye å rekke. Men tid til meg, ja det har hun selvfølgelig, sier hun blidt.

Under innspillingen av filmen «Tusen ganger god natt» snakket hovedrolleinnhaveren lenge på Skype med Sidsel Wold. I forkant av samtalen fikk hun også tilsendt filmmanuset. Da var hun i Tyrkia, og vurderte om hun skulle reise til Aleppo i Syria. Å lese manuset var en sterk opplevelse. «Det handlet veldig mye om ting som jeg følte på akkurat da». Hun så på bilder av sønnen sin, men tenkte innerst inne at hun egentlig hadde veldig lyst til å dra. «Manuset åpnet på en måte opp et sår. Det satte i gang veldig mange tanker». Hun dro ikke til Aleppo den gangen.

Men hun har vært mange andre steder. Spesielt mye i Israel og Palestina. «Det sinnet du får når du ser hva folk kan gjøre mot hverandre er en stor drivkraft. Det å se ydmykelse i praksis er det verste» forteller hun. Hun blir sint bare hun tenker på det. I sine fire år som korrespondent har spesielt situasjonen i Gaza gjort sterkt inntrykk. «Palestinerne her er forlatt av hele verden. Men de er så utrolig hyggelige og sympatiske mennesker». På grunn av omstendighetene er de dømt til å sitte i fengsel. Hun ser ingen løsning på konflikten. «Du føler alltid at du svikter dem når du drar derfra og fengselsdørene smeller igjen bak deg».

Sidsel Wold har alltid vært opptatt av historie og politikk. Da hun var ung jobbet hun som kalverøkker i Galilea i Israel og hadde stor interesse for landet. Da så israelere på arabere som fiender man ikke snakket med. «Men da jeg etter hvert åpnet den arabiske verden for meg selv, var det som å åpne en stor skattkiste». Da hun bodde i Israel ble hun fortalt at spesielt iranere og syrere var skumle folk man måtte holde seg unna. «Det viste seg at akkurat iranere og syrere er noen av de aller hyggeligste menneskene i Midtøsten. Israelerne derimot, er de minst hyggelige».

«Den journalistiske makt forsøker å vekke reaksjoner til live hos sitt publikum, men ender ofte med å skape vrengebilder og fordommer ovenfor andre kulturer» (Slaatta, 2001: 156). Dette gjelder ofte muslimer og arabere. Derfor ble det viktig for Sidsel Wold å vise folk at mangfoldet i Midtøsten er stort. «Jeg må opplyse folk. Man kan ikke velge side i en konflikt hvis man ikke kan nok». Det har alltid vært veldig viktig for henne å prøve å belyse konfliktene hun har dekket fra så mange sider som mulig.

«En forutsetning for å drive kritisk journalistikk på området sikkerhets-politikk og internasjonale konflikter er at journalisten inntar et fugleperspektiv, og til en viss grad ser den enkelte konflikt utenfra» (Ottosen 2001: 223). Dette er viktig for å gi et så helhetlig bilde som mulig. Likevel velger man hvilke saker man lager med omhu, og man kan kun fortelle deler av en historie til publikum. Det er mange viktige historier som velges bort. «Krigen kan sjelden fanges helt eller forstås fullt ut gjennom den raske reportasje. Like lite kan den tunge utenrikspolitiske analyse formidle tragedien det er å se sitt barn bli drept av raketter. Ingen historie inneholder hele historien» (Seierstad, 2003: 11).

«Det er en veldig vanskelig situasjon, å få gevinst for andres elendighet»

Harald Henden, krigsfotograf i Verdens Gang (VG)

Harald Henden har jobbet i 25 år som fotograf for VG. Han har rapportert fra krig, konflikt og store katastrofer i både Midtøsten, Afrika og Asia. Når jeg møter han i VGs lokaler tenker jeg at han ser ut som han kommer rett fra Bagdad. Det ser ut som han bare har børstet av seg støvet fra Midtøsten og nå er han plutselig her. Han har tørkle og solbriller på hodet. Skjerf rundt halsen og en stor svart klokke på håndleddet. Harald Henden kjenner seg også godt igjen i følelsen av at man ikke kan snu ryggen til forferdelighetene man har vært vitne til. Men for han er det mer sammensatt og komplisert.

I filmen er det en scene hvor «Rebecca» sitter i bilen med datteren sin. De krangler. Datteren «Steph» er lei av at moren alltid drar fra dem. Hun er lei av å alltid være redd for henne. «Rebecca» begynner å gråte. Datteren tar opp kameraet som ligger mellom dem. Hun begynner å ta bilder av henne. Jeg tror hun vil at moren skal tenke over hvordan det føles å bli tatt bilde av når man har det vondt. Er det viktigere enn de der hjemme?

Jobben blir følelsesmessig veldig vanskelig når man lar tankene surre for mye. For samtidig vet du at du får et klapp på skulderen når du kommer hjem. Du vinner kanskje priser og blir hyllet for jobben du har gjort. Det synes Harald Henden er vanskelig. «Et dødt barneansikt er for sterkt for den internasjonale pressen. Men det er det krigen handler om-mennesker som dør» (Seierstad, 2003: 224).

I 1995 vant han sin første pris for «Årets bilde». Bildet viste en mor i Afghanistan som nettopp har funnet sitt døde spedbarn i ruinene av en bygning. «Jeg kunne ikke få meg til å juble over den æren. Jeg kunne ikke stå å smile ved siden av et sånt bilde». Det føltes også helt moralsk feil å ta imot pengepremien. Den ga han heller til Leger uten grenser. Det samme har han gjort med pengepremier han har fått siden.

«Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft. Husk at mennesker i sjokk eller sorg er mer sårbare enn andre» står det i Vær Varsom-plakaten punkt 3.9.

«Uansett hva jeg gjør så vil jeg la de jeg fotograferer beholde så mye av sin verdighet som mulig». Det er selvfølgelig vanskelig, når mange man tar bilde av befinner seg følelsesmessig i periferien av hva et menneske kan tåle. «Men hvis jeg klarer å gjøre det, så klarer jeg å se meg selv i speilet. Og fortelle meg selv at jeg ikke har blitt en kynisk faen». Det er viktig, sier Harald Henden.

«Det er et enormt kick å vite at dette kommer til å stå i historiebøkene»

Fredrik Græsvik, krigskorrespondent for TV2

På brygga i Tønsberg møter jeg TV-reporter Fredrik Græsvik. I motsetning til Harald Henden ser han ut som han kommer rett fra kontoret. Pent kledd med skjorte og spisse sko. Han har jobbet i TV2s utenriksavdeling i 20 år. Han har reist over hele verden, og dekket store kriger og konflikter hovedsakelig i Midtøsten. Men også i Afrika, USA og Asia. Ingen kontormann, med andre ord.

Fredrik Græsvik elsker jobben sin, og da spesielt kicket han får av den. Men gleden ved å formidle er også veldig viktig. «Jeg gjør det fordi jeg mener at det er viktig at verden får vite hva som skjer». Det er åpenbart, mener han.

Men for han handler det like mye om å tilfredsstille eget behov for spenning. En ærlig sak. «Jeg får et adrenalinkick av en annen verden. Det er utrolig kult å mestre og takle veldig farlige situasjoner. Og komme ut i andre enden og føle at du har levert og prestert». Han snakker om revolusjonen i Egypt under den arabiske våren. Og Bagdad i 2003 når amerikanerne bombet byen sønder og sammen. I boka «Hundre og én dag» fra irakkkrigen skriver Åsne Seierstad: «Det jeg har kommet til, er at dette er livet mitt. Det å reise hit, dekke krigen, lidelsene, hva som vil skje i fremtiden. Klarer ikke dra herfra før jeg vet hva som skjer» (Seierstad 2003: 258).

«History in the making» og følelsen av å være et øyenvitne er en drivkraft for Græsvik. Dette er en følelse jeg kan forstå. En journalist skal ville være der det skjer. Det er viktig å være nysgjerrig. Men hvis man gjør en jobb for å tilfredsstille eget behov for spenning tror jeg at man også kan ta mange farlige sjanser. Terskelen for hva man er villig til å gjøre blir lavere.

«Etter det, hvordan kan jeg snu ryggen til Syria?»

Francesca Borri, freelancer

Tilbake på Kulturhuset i demokratiet og velferdsstaten Norge. Francesca Borri er ferdig med å vise oss bilder, og det er klart for spørsmål fra salen. «Hva er ditt sterkeste minne fra Syria?» spør en journalist om litt. Selv er jeg litt målløs. Foredraget vi har fått servert var sterk kost. Hun nøler ikke med å svare. Aleppo ble bombet og hun skulle gjemme seg i en kjeller. Men den var helt full. «En gammel mann reiste seg og gikk ut». Han sa at hennes liv var viktigere enn hans. «Du er journalist. Verden må få vite hva som foregår».

Hun løfter blikket og ser utover forsamlingen. Om få uker skal hun tilbake. «En krig er ikke bare det som skjer på frontlinjen. En krig er også konsekvensene av det som skjer på frontlinjen.» Og ofte er det som skjer andre steder mye viktigere å fortelle, sier hun. Du velger selv hva du gjør med den informasjonen du har fått, men uansett har du et ansvar.

Det er klart at mange historier og mennesker man møter i krig og konflikt vil gjøre inntrykk. Noen gir deg også mareritt. Andre gjør deg sint. Noen gjør deg utslitt. Andre en følelse av maktesløshet. Men noen kan også gi deg håp.

Sidsel Wold forteller om folk på den israelske venstresiden i politikken som hun husker spesielt godt. «De jobber for en tostatsløsning, og har tatt store personlige veivalg». Det har gjort dem til «persona non grata», eller en såkalt uønsket person i Israel. Disse menneskene prøver å vekke opp israelerne og mener at man må prøve å forstå palestinerne lidelse. De ønsker en forandring og sier de har bosatt seg på palestinerne land.

Fredrik Græsvik har også en historie som slett ikke er hverdagskost for oss nordmenn. Den hendelsen som har gjort sterkest inntrykk på han starter i Sør-Sudan mens det fortsatt var krig. «Flyktningene strømmet fra en naboby til der vi var. De hadde gått alt for lenge uten mat». Han så en mor som hadde et tvillingpar som var to år gamle. Datteren hans hjemme i Norge var da på samme alder. «Tvillingene hennes lignet ikke i det hele tatt på hverandre. Den ene var god og rund som toåringer skal være. Den andre var et totalt beinrangel». Helt fra den dagen tvillingene ble født har moren tatt et valg. Hun har plukket ut én som alltid får mat først. Hun valgte én, fordi hun var redd for at hvis hun skulle mate begge ville ingen ha overlevd. Heller én levende enn to døde. «Det vanskeligste er når barn er ofrene».

Harald Henden er helt enig. For barn er de mest uskyldige. Selv har han også et sterkt minne fra Sør-Sudan, da en sultkatastrofe rammet landet som en konsekvens av konflikten i 1997. «Det å fotografere et barn på tre-fire år som ser ut som et lite spebarn som dør i morens armer i en jordhytte, gjorde enormt inntrykk på meg». På en sterk andre plass kommer det siste offeret han og en svensk kollega fulgte da Israel bombet Gaza i 2012. Det var en liten jente på fire år som het Rianna. Hun var ute å lekte da hun fikk deler av en granat i hodet. De dekket historien helt fra faren kom på kjølerommet på sykehuset til begravelsen. «Farens lidelse over å ha mistet sin lille øyensten var grusom. Og den totale meningsløsheten ved den hendelsen var veldig vanskelig å takle».

Død og fordervelse er noe en journalist som dekker krig må lære seg å leve med, så godt det lar seg gjøre. Men historier som dette er til tider en stor del av jobbhverdagen. Det sier noe om hvorfor det er viktig at journalister er på slike steder. I Vær Varsom-plakaten punkt 1.5 står det: «Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre».

På den måten gir krigskorrespondentene publikum et bilde av hva som foregår og forteller hvilke konsekvenser krig kan få for sivilbefolkningen. Ofte er det de som blir hardest rammet. Disse historiene utgjør en stor del av hvorfor denne jobben føles så viktig for journalistene.

For på tross av all elendigheten, er det ofte nettopp den som er en drivkraft til hvorfor denne jobben føles så viktig.

«Medienes infrastruktur har også har blitt et krigsmål»

(Ottesen 2001: 198)

Korrespondentene tar også en stor risiko for å få formidlet disse historiene videre. Og noen ganger må krigskorrespondenter bøte med livet. På jobb i Kabul i Afghanistan mistet den svenske journalisten Nils Horner livet i mars. Han ble skutt og drept på åpen gate. I 13 år var han korrespondent i Midtøsten og Asia for Sveriges Radio (SR). Tidlig i april mistet den tyske krigsfotografen Anja Niedringhaus livet da hun ble skutt Øst i Afghanistan. Hun var der i forbindelse med valget, og sammen med henne var den canadiske journalisten Kathy Gannon. Hun ble kritisk skadd. Både svenske, franske og spanske journalister har blitt kidnappet i Syria den siste tiden. Nylig ble også den afghanske AFP- reporteren Sardar Harmar, hans kone og to barn drept i et terrorangrep på Serena Hotell i Kabul.

De tre korrespondentene har alle tre opplevd å være i farlige situasjoner og satt livet i fare for å formidle historier til oss via tre av Norges største mediehus. Harald Henden ble skutt i bakhodet av israelske soldater i 2001. Fredrik Græsvik har kjørt på en øde strekning langs kysten i Libanon hvor det regnet granater. Sidsel Wold har blitt mistenkt for å være israelsk spion da hun skulle intervjuer en tidligere Hamas-leder. Man kan jo spørre seg: er det verdt det?

Dødsfallene er en tankevekker, mener Fredrik Græsvik. Særlig gjør det inntrykk når det er noen man kjenner. «Dette er folk jeg har jobbet med, som jeg vet er forsiktige. Det er klart det går inn på meg». Anja Niedringshaug og Sardar Harmar kjente han personlig. Det gjør det vanskelig å reise ut i krig og konflikt igjen. «Og ikke minst blir det mer komplisert å få lov til å reise ut». Det gir også flere restriksjoner på hva journalister kan og ikke kan gjøre, sier han. Man må trå varsomt. Spesielt når man jobber TV. Da er man veldig synlig, folk ser hva vi driver med, sier han. Selv synes han den største påkjeningen med jobben er å være redd for eget liv.

Norge har deltatt i krigen i Afghanistan. Når noen kriger på våre vegne må vi få vite hva resultatet er, mener Græsvik. «De ledende utenriksjournalistene ser seg selv som kritikere av

norsk utenrikspolitikk, ikke bare som formidlere av informasjon om internasjonale forhold» (Slaatta, 2001: 158).

Og ja, det er verdt å dø for, syns han. For noen må gjøre den jobben. Noen må bevitne det som skjer. «Det er ingen enkelthistorie det er verdt å dø for. Men det er verdt å risikere livet for å dekke en krig». Og aller helst skulle han ha vært i Afghanistan akkurat nå sier han, og ikke på brygga i Tønsberg med meg. Det syns jeg er ganske rart, men fascinerende. Han virker rastløs.

Sidsel Wold forteller at menneskene i et team på jobb i farlige områder må passe godt på hverandre. Diskusjon er også veldig viktig. Ingen skal gjøre noe de ikke har lyst til. Og i en slik jobb er det viktig å ikke være dumdristig. «Hvis du bestemmer deg for å dra til Aleppo for å filme fronten og du blir skadet, vil alle spørre hvorfor du var så dum å dra dit. Men hvis du drar og det går fint med deg vil folk si at du er modig». Det er en hårfin balanse. Og ofte er det bare flaks og uflaks som skiller hvem som blir skadet og hvem som ikke blir det. Men man må alltid være forsiktig.

Dødsfallene påvirker fornuftsmessig, sier Harald Henden. Han skjønner at han må være forsiktig. Selv kjente han ikke noen av de nylig drepte journalistene. Dødsfallene den siste tiden er likevel forferdelige. «Men selv har jeg ikke noe å bevise. Jeg har jobbet så lenge, og jeg har ikke blitt mindre forsiktig med årene». Men slike tragiske dødsfall handler også ofte om å være på feil sted til feil tid. «I 2003 tok jeg en avgjørelse om å dra inn til et område av Bagdad som var veldig farlig. Et annet team valgte å bli igjen, da de vurderte det som tryggest. Få timer senere ble de drept av en raket.» Det er vanskelig i ettertid.

Og like vanskelig kan det være når historier om drepte journalister i media vekker til live minner man helst skulle vært for uten. For Harald Henden var det vanskeligst å forholde seg til drapene på Serena Hotell nylig.

I 2008 ble Serena Hotell i Kabul utsatt for et terrorangrep. På hotellet var blant annet daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre og mange norske journalister. Dagbladets korrespondent Carsten Thomassen ble drept. Både Fredrik Græsvik og Harald Henden var også til stede. «Man vet etter hvert at det skal veldig lite til å blåse livet ut av noen», sier han tankefullt. Etter dødsfallet fløy han hjem sammen med kisten til Carsten Thomassen.

Samboeren til Carsten Thomassen møtte kisten utenfor flyet sammen med de to døtrene. «Når du ser den minste på fire år stabbe seg av gåre på noen små rosa sko etter farens kiste, så er det klart at jobben ikke var verdt det. Overhodet!» For det er ingenting som er verdt livet. Ikke en skade en gang, mener han. Etter ulykken på Serena Hotell har han brukt mye tid på å finne ut om det var noe mer han kunne gjort for å redde Carsten Thomassen sitt liv. «Fornuftsmessig så vet jeg at jeg ikke kunne gjort noe mer, men følelsesmessig kommer den tanken alltid til å plage meg».

«Er det dette jeg har brukt to år på?!»

Francesca Borri, freelancer

Mørket begynner å senke seg utenfor Kulturhuset i Oslo. Det røde lyset fra lampene i taket treffer ansiktet hennes. Francesca Borri har også sett mange grusomme ting. Blod og døde mennesker. Og hun har stort sett bare jobbet alene. Det er en freelancers forbannelse. Det er en frustrasjon i stemmen hennes når hun igjen tar ordet. Salen holder pusten.

«Hvis jeg skal beskrive mine to år i Syria med ett ord, så må det være mislykket». -Hæ?
«Bortkastet også. Kanskje de mest skamfulle årene i livet mitt». -Hva skjer nå? «I to år har jeg skrevet og rapportert, men ingenting skjer. Det blir ingen forandring. Er det dette jeg har klart å formidle til leserne mine? Alt for få vet hva som egentlig foregår. Og ingen griper inn! Det bare fortsetter». Skjønner. Det er følelsen av håpløshet hun snakker om.

«Det kjenner jeg meg veldig godt igjen i. Man kan bli helt gal av det». Det er spesielt rapporter fra den israelske okkupasjonen av Palestina Sidsel Wold snakker om. «Etter alle reportasjene jeg lagde så tenkte jeg at nå måtte noen våkne. Nå må noe skje! Jeg har forklart gang på gang hva som foregår. Men nei». Hun understreker dog at i Norge er folk mer opplyst enn mange andre steder. Her er det mye større engasjement og høyere kunnskapsnivå enn for eksempel i USA eller Italia. Men Sidsel Wold følte aldri at jobben hun gjorde var meningsløs.

«Mediene har i oppdrag å virke som folkets og opinionens representanter og forlengende talerør.» (Slaatta 2001: 136). En journalists oppgave er å «lytte, beskrive, formidle, resonnerer, og kritisere på vegne av sine lesere. Hun må samtidig stå fritt til å tale makten både med og mot, og journalistens uavhengighet og ytringsfrihet fremstår som en garanti for at ikke den øvrige makt får bruke mediene til å reprodusere sin egen makt» (Slaatta, 2001: 136).

Men det er ikke bare journalistene som blir frustrerte over dette. I Gaza har Harald Henden opplevd at den vanlige villigheten blant befolkningen til å snakke med journalister ikke er der lenger. De ser også at uansett hva de forteller så skjer det ingenting. «Når tiden har gått og støvet har lagt seg er tingene like triste som før. Kriger stoppes ikke, presidenter forblir sittende, befolkningen lider, befolkningsveksten fortsetter og miljøproblematikken forblir uløst» (Slaatten, 2001: 164).

Det er ikke alltid at sakene man lager fører til at noen reagerer. Men noen ganger kan man gjøre en forskjell. Harald Hendens sterkeste minne fra sin karriere gjorde det. «Da vi kom til Nairobi fra sultkatastrofen i Sør-Sudan lagde vi en seks siders reportasje i VG. Flere medier plukket opp saken». Som en konsekvens av dette slo de fem største hjelpeorganisasjonene seg sammen og åpnet en felles konto til ofrene. Selv om det han så i Sør-Sudan gjorde enormt inntrykk, var det også en av de mest tilfredsstillende sakene han har laget i sin karriere.

Fredrik Græsvik tenker ikke at han alene skal oppnå en forandring med sine saker. «Jeg skal bare fortelle hva som skjer. Så er det andre sitt ansvar å gjøre noe med det vi har fortalt dem». Det er helheten som til slutt gjør at noen griper inn. Over tid klarer journalister sammen å påvirke. Å fortelle hva som skjer er eneste måten man kan få politikere til å reagere. Åsne Seierstad skriver om sin tid som journalist i Irak: «Min oppgave som journalist i krigskaoset var ikke å dømme, spå eller lage analyser. Det var å se, spørre og å fortelle» (Seierstad 2003: 10).

I Rwanda i 1995 opplevde Græsvik at en av hans saker skapte forandring. «I et fengsel møtte vi en syv år gammel gutt som var tiltalt for mord. På ordre fra soldater som stormet hjemmet hans hadde han drept begge foreldrene sine». Reportasjen fra fengselet førte til at Røde Kors tok affære og mange barn ble tatt ut derfra.

«Jeg vil at folk skal sette kaffen i halsen når de ser bildene og reagere»
«Rebecca», Tusen ganger god natt

«Rebecca» er sint på samfunnet i filmen «Tusen ganger god natt». Hun vil at historiene hun formidler skal gjøre en forskjell. Det samme vil korrespondentene jeg har snakket med og freelancer Francesca Borri. Men hovedsakelig handler filmen om en brennende lidenskap for en jobb som er vanskelig å kombinere med familieliv. Familien hennes lider på grunn av jobben hun elsker. Det er et stort dilemma for henne. Er lidenskapen, samfunnsoppdraget og

engasjementet viktigere enn familieliv? Og kan dette i det hele tatt kombineres? Vi får aldri noe klart svar på dette i filmen. Korrespondentene jeg har snakket med har forskjellige synspunkter på dette.

Sidsel Wold er gift og har ett barn. Hun jobbet som korrespondent i Midtøsten i fire år, men nå er hun igjen journalist i NRK i Oslo. Hun har en annerledes bakgrunn og hverdag enn Henden og Græsvik. Hun har ikke måttet velge mellom jobb og familie. Men det var likevel utfordrende da hun jobbet i Midtøsten. «Mannen min er journalist, så han forstår hva jobben innebærer og engasjementet mitt. Han tenkte også at han ikke kunne sitte hjemme å være redd hele tiden i fire år». Sønnen hennes har fått reise mye til Midtøsten på grunn av jobben hennes. Det syns han er stas. Han syns også det er gøy hvis det kommer folk bort som kjenner henne igjen på gata. «Men jeg tror han syns jeg jobbet veldig mye». Filmen var sterk kost og gikk sterkt innpå henne. «Jeg var helt oppløst etterpå».

I filmen er det spesielt datteren «Steph» som har store problemer med morens farlige jobb. Men hun blir med moren til en flyktningeleir i Kenya. Der blir leiren de bor i angrepet av opprørere. Da moren bestemmer som for å bli igjen i kaoset for å dokumentere, skremmer det «Steph» veldig.

Fredrik Græsvik er enslig, men har en datter. I mange år løy han om jobben, og fortalte ikke datteren hvor risikabel den var. Da han kom hjem sammen med kisten til Carsten Thomassen i 2008 var datteren tolv år. Da kunne han ikke lyve for henne lenger. I 2012 så hun en direktesending hvor faren rapporterte fra Gaza. Det ble bombet rett bak han og de måtte avslutte innslaget. «Da skrev hun på Twitter at det var viktigere at jeg var trygg enn at de skulle få nyheter». Han tror hun hater jobben hans. «Men hun syns også det er gøy når jeg blir gjenkjent, og hun liker å være med på Gullruten hvert år».

I «Tusen ganger god natt» holder datteren «Steph» et foredrag på skolen hvor hun viser bilder fra turen til Afrika. Hun sier hun tror at barna i Afrika trenger moren hennes mer enn hun gjør. Kanskje er det noe i det, tenker jeg for meg selv. Er det sånn Græsvik også har tenk?

Det var ikke lett å skulle kombinere jobben som krigskorrespondent med familieliv. «Nei, det gikk til helvete». Men han understreker at han var korrespondent *før* han fikk familie. Ekskona hans sa at det var veldig vanskelig å leve med. «Man krever ekstremt mye av en person som skal leve med en med en sånn jobb». Man er mye borte lenge av gangen også.

Ikke klarte han å legge fra seg jobben når han var hjemme heller, til konas store frustrasjon. Det er helt klart valg han ville gjort annerledes hvis han hadde visst hvilke konsekvenser de hadde. Og hvis de kunne reddet forholdet. «Men jeg ville aldri valgt en annen jobb». Han har prioritert jobben fremfor familieliv.

Noe annet skal vel godt gjøres, tror jeg. Lise Lindbæk, Norges første kvinnelige krigskorrespondent, fant det også meget utfordrende å kombinere et brennende engasjement for yrket med familieliv. Datteren Janka ble flyttet mye rundt i oppveksten, og savnet moren sin forferdelig. I et brev til Lise Lindbæk skrev hun «Jeg vil helst bo hos mammaen min- så skal det være søndag bestandig for da passet mamma mig» (Slapgard, 2002: 68). Lengere forhold var også umulig å opprettholde med all reisinga. «Det er forferdelig kjedelig å ligge alltid alene i sengen. Ikke sant?» (Slapgard 2002: 91), skrev kjæresten Max Hodann da Lindbæk som vanlig var på reise.

Harald Henden har også valgt jobben fremfor familieliv. Men han har verken barn eller kjæreste. «Det er helt klinkende klart at det er ting jeg aldri ville gjort i denne jobben hvis jeg hadde familie». Han kunne ikke ha rettfærdiggjort å utsette seg selv for den risikoen. Å jobbe som han gjør kan ikke kombineres med familieliv, sier han. Jobben har vært livet hans i 25 år. Jobben er en livsstil og en veldig viktig del av hans identitet. «Det er det jeg gjør i livet». Og *det* er ikke lett å bare legge fra seg. Men han ville nok ha prioritert annerledes hvis han hadde hatt muligheten. «Hadde jeg hatt familie går jeg helt automatisk ut i fra at det ville gitt meg større tilfredsstillelse enn å herje rundt i konfliktområder. Det ville betydd mer å se en datter vokse opp».

«Uansett, så er det viktig at vi er der»

Francesca Borri, freelancer

Vi begynner å nærme oss slutten på foredraget i Kulturhuset. Mest føles det som slutten på en reise. Litt paff, men full av inntrykk og opplevelser. Og der står en journalist som er litt skamfull, sint og ganske sliten etter to lange år på jobb. Forgjeves kan det umulig ha vært, tenker jeg. Det må være en drivkraft som gjør at denne jobben føles meningsfull og viktig også for henne. Men hun har ikke fortalt oss det. Ennå. Men nå kommer det.

«Grunnen til at jeg gjør denne jobben er ganske enkel. Jeg vil ikke at noen skal kunne si at de ikke visste hva som foregikk i Syria». Hun har gjort det hun kan. Resten er opp til andre.

Informasjonen finnes der. Den er tilgjengelig for den som leter. Det må da uansett være en tilfredsstillelse i å vite at man har gjort det man kan.

«Du skal lete lenge etter en som kun gjør denne jobben av idealistiske årsaker»

Harald Henden, krigsfotograf for VG

For det er helt klart sterke innslag av selvishet i det vi driver med, mener Harald Henden. Mye av jobben gjør han også for sin egen del. Det tror han mange andre også gjør. «Du trives med situasjonene du befinner deg i og å jobbe under press. Du liker adrenalinkicket og suget etter å være der det skjer. Jobben gir deg også en mestingsfølelse som gjør at du lett trekkes tilbake igjen og igjen. Den følelsen gir motivasjon.»

Ikke minst tror han også prestisje og anerkjennelse er en sterk drivkraft for krigskorrespondenter. De fleste må innrømme at vi mennesker er skapt på en slik måte at anerkjennelse er viktig for oss, sier han. Han tror skryt og klapp på skulderen når oppdrag er utført ligger i bunn for at mange vil gjøre denne jobben. «Det er de harde nyheter som gir prestisje» (Eide 2001: 34). Da føles jobben også mer viktig.

Mange journalister som har vært lenge i krigssoner vil også oppleve det som veldig vanskelig å komme hjem til Norge. Harald Henden isolerer seg mye når han er her. «Du føler ikke at du er på stedet du hører hjemme. Rett og slett». Det kan ofte være krevende å «lande» etter intense uker på jobb som krigskorrespondent. Slik beskriver Åsne Seierstad arbeidshverdagen i Irak: «Tankene mine er krystallklare. Presset gjør meg skjerpet, superkonsentrert. Jeg har fått krefter jeg ikke aner hvor kommer fra. Jeg sover ikke, spiser ikke, likevel jobber jeg tju timer i døgnet. Jeg merker ikke meg selv lenger, jeg bare skriver, rapporterer, forteller.» (Seierstad, 2003: 199).

Og plutselig er man tilbake i trygge, lille Norge. Hverdagen er en helt annen. Uten spenning og adrenalin. Og ingen her forstår helt hva du har vært igjennom. Sosiale sammenhenger kan være veldig ubehagelige. «Jeg liker ikke å snakke om hvordan jobben har vært med folk som ikke kan relatere til den». De samtalene tar Fredrik Græsvik heller med kolleger. Når man kommer hjem får man også ofte beskjed om å avspasere en lengre periode. Etter en tøff reise vil man være sammen med andre. Man vil gjøre noe. Her hjemme finner han ikke roen. Og det eneste han vil er å reise ut igjen. «Det er kanskje en egotripp, men jeg får en stor tilfredsstillelse av jobben min».

Kick og adrenalin appellerer også til Sidsel Wold. «Og det å være på jakt etter en virkelig sterk historie og sende hjem bra saker. Det er veldig deilig å gjøre en god jobb og være en god historieforteller». Men som første kvinnelige korrespondent for NRK i Midtøsten var det også viktig å hevde seg. «Da jeg dekket begynnelsen på den arabiske våren fikk jeg veldig mye spørsmål blant annet om hvorfor jeg hadde dratt fra familien min. Det var utrolig provoserende, da menn ikke får det samme spørsmålet. Mange trodde jobben ville bli for tøff for meg. Da var det veldig viktig for meg å vise av kvinner også selvfølgelig kan gjøre denne jobben like bra som en mann».

«Det er noe som drar deg tilbake. Igjen og igjen.»

Harald Henden, krigsfotograf for VG

Tilbake i Kabul sammen med selvmordsbomberne. Igjen med kameraet rundt halsen, klar for å legge siste hånd på verket. Flere bilder trengs for å få fortalt historien. Hun vil også selv tilbake. Denne historien er viktig for henne! Den må fullføres. Denne gangen er det en veldig ung jente som skal sprenges seg selv i luften. Omtrent på «Steph» sin alder. «Rebecca» puster tungt. Hun er kvalm også. Kvinnene i rommet fester dynamitten under den svarte hijaben. Den unge jenta tar farvel med kvinnene og bilen kjører av sted. En kvinne faller sammen i gråt. Det er moren til jenta. «Rebeccas» ben gir etter, og hun setter seg på kne i sanden med kameraet i hånden. Slik slutter filmen «Tusen ganger god natt».

Akkurat som «Rebecca» drar korrespondentene jeg har snakket med tilbake til krig og elendighet. Igjen og igjen. Jobben er viktig for dem. Ikke bare fordi den gir anerkjennelse og adrenalin. Ikke bare fordi den er en del av en identitet og livsstil. Og ikke bare for å få utløp for eget behov for spenning og mestringsfølelse. Denne jobben er viktig fordi historiene må fortelles.

Journalisters nærvær i krig og konflikt er helt avgjørende for at verden skal få vite hva som egentlig skjer. Et godt eksempel på dette er under krigen i Irak i 2003, hvor amerikanerne hevdet at de kirurgiske våpnene de brukte kun ville treffe militære mål. Med journalister tilstede fikk verden vite hva som egentlig skjedde, og hvor mange sivile som ble skadet og drept av amerikanske bomber. «Aldri har journalistane vore bedre trena og meir uvillige til å gå på krigens løgner» (Slapgard 2003: 11).

En krigskorrespondent kan gjøre lite for å påvirke partene i en krig. De vil alltid ha egne interesser og prøve å dekke over ting som er kritikkverdige. Dette prøver journalistene å avdekke. Men en journalist i krig kan gjøre noe for sivilbefolkningen. De burde også være viktigst. Ved å fortelle hvilke overgrep de blir utsatt for kan man fortelle en større del av sannheten om en krig. Men aldri hele sannheten, det er viktig å huske på. En journalist oppgave i krig er å se, spørre og fortelle.

Medienes makt i krig vises også ved at journalister har blitt ett krigsmål. Bare det å være tilstede med et kamera kan gjøre en stor forskjell, og skaper frykt blant krigførere som har noe å skjule. At journalister stadig blir drept, kidnappet eller skadet er forferdelig. Men det viser også hvorfor det er så viktig å være på slike steder. Det er mye makt i å være et øyenvitne.

Når man skal fortelle om en krig, er det viktig å huske på at man også har et stort ansvar. Journalistene vil ofte ha makt til å forme folks oppfatning og meninger om en krig. De har også makt til å velge hvem som får en stemme og hvem som ikke får det. Dette må en krigskorrespondent alltid ha i bakhodet.

Det er ikke alltid at dekning av en krig fører til forandring. Men det er en stor tilfredsstillelse for journalistene når de lykkes med dette. Dette er målet og drivkraften bak yrket. For selv om jobben til tider er farlig, er alle enige om at jobben er så viktig at den må gjøres. De vil fortsette å rapportere. De vil at noe skal skje.

Men jobben er krevende. Det er mange prioriteringer man må gjøre, mye må velges bort. Et «vanlig» familieliv er vanskelig å kombinere med en sånn jobb. Hverdagen i Norge blir heller ikke den samme etter å ha jobbet lenge i farlige felt. Sosialt kan det være vanskelig å tilpasse seg, og det er vanskelig å finne roen i hverdagen.

Vi får ikke noe klart svar på hvordan filmen «Tusen ganger god natt» slutter. Vi vet ikke om «Rebecca» valgte jobben fremfor familieliv eller omvendt. Vi vet heller ikke hvor reisen til Francesca Borri, Sidsel Wold, Harald Henden eller Fredrik Græsvik vil ende. Nye kriger vil komme. Det er flere konflikter å dekke og historier som må fortelles.

Så hva er det med jobben som krigskorrespondent som føles så viktig at man er villig til å risikere livet for den? Jo, den er viktig. Den handler om liv og død.

Litteraturliste:

- Seierstad, Å. (2003). «*Hundre og én dag*». J.W.Cappelens Forlag a.s. Gjøvik: AIT
- Slapgard, S. (2002). «*Krigens penn*». Gyldendal Norsk Forlag AS. Trondheim: AIT
- Slapgard, S. (2003). «*Krig og løgn*». Gyldendal Norsk Forlag AS. Gjøvik: AIT
- Ottesen, R. (2001). «*Journalistens konfliktfylte lojalitet*» s.197-228 i Martin Eide «*Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*». Gyldendal Norsk Forlag AS. Gjøvik. AIT
- Slaatta, T. (2001). «*Journalistikkens makt i den globale tidsalder*» s.136-167 i Martin Eide «*Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*». Gyldendal Norsk Forlag AS. Gjøvik. AIT
- Eide, M. (2001). «*Journalistisk makt. Et oppslag*» s. 13-59. 167 i Martin Eide «*Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*». Gyldendal Norsk Forlag AS. Gjøvik. AIT
- Norsk Presseforbund. (2013). *Vær Varsom-plakaten*. (<http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>)